

MINOR COLOURS IN EMINESCU'S POETRY

Roxana Maria CREȚU

Phd. Student, West University Of Timișoara

Abstract: With this paper we intend to bring forward the dynamics minor colours in the lyrical poetry of Mihai Eminescu. The corpus that we will utilize has been created through the excerpt of significant contexts from The dictionary of poetic language of Eminescu, supervised by Dumitru Irimia. In order to establish a relevant representation of the linguistic and semantic units of the colours, utilized in the whole lyrical poetry of Eminescu, in our analysis we will consider both the poems published during the life of the author and the ones published after the death of the author. We will notice that in some contexts the colours maintains itself in the denotative meaning, situated at a descriptive level. In other contexts it refers to the multiple dimensions of the connotative meaning. Therefore, with this study, we aim to pursue and analyse the defining structures utilized in the lyrical poetry of Eminescu, in which those chromatic terms are used. After we identify its own contextual significance of this colours and illustrate it through a few selected sequences, we will classify the structures in which the chromatic terms are used and we will also interpret them from a semantic and stylistic point of view.

Keywords: chromatic, Eminescu, minor colours, poetry, significance.

Introducere

Universul eminescian este predominant cromatic. Întâlnim în poezia eminesciană, antumă și postumă zece culori (*alb, albastru, cenușiu, galben, negru, roșu, rozalb, străveziu, verde, vioriu*). Din punct de vedere al ocurențelor le putem clasifica în culori primordiale, cum ar fi *albul*, protagonistul liricii eminesciene, culori recurente, precum *galben, albastru, negru, roșu, verde*, și culori minore sau ocazionale ca *cenușiu, rozalb, străveziu și vioriu*.

Culoarea la Eminescu este întrebuințată atât cu sens denotativ, cât și conotativ. Observăm că în descrieri trecerea de la un sens la celălalt se face sub forma unui joc de cuvinte, încât tindem să întrebuințăm sensuri simbolice și cromatismelor cu sens denotativ.

Considerăm că fiecare nuanță de culoare prezentă în universul poetic eminescian îndeplinește un rol simbolic și decorativ, și totodată îi conferă poeziei un caracter pictural.

În continuare, ne-am propus să clasificăm și să analizăm dintr-o perspectivă semantico-stilistică culorile minore prezente în opera eminesciană.

CENUȘIU

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *cenușiu*: *cărunt, cenușă, cenușiu, colb, fum, fumega, sur*.

Cenușiul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **față:** „cu fruntea-nvinețită, cu fața *cenușie*” (*Amorul unei marmure*, Irimia, I, 2002, 169).

Fața cenușie și fruntea învinețită sugerează obiectul neînsuflețit, fără viață, deci fără lumină, sterp pe dinăuntru și incapabil de a-și trăi iubirea în plan real, el rămâne cu dorința ce nu se va îndeplini niciodată. Ceea ce aparent pare a fi un contrast, „fruntea-nvinețită” – „fața cenușie”, exprimă, de fapt, aceeași idee, deși, din punct de vedere cromatic, se raportează la culori diferite. Contrastul *gri-vioriu* rămâne valabil doar la nivel cromatic, nu și la nivel simbolic.

b. Materiale/construcție

- **cenușă:** „colo *cenușa sură* în părăsita vatră” (*Strigoii*, Irimia, I, 2002, 169).

În *Strigoii*, „*cenușa sură*” își relevă vechimea, originea ei se află în epoca precreștină, la care Arald se întoarce pentru a-și salva iubita. (Irimia 2007, 57) Astfel, se evidențiază trecerea timpului.

- **stâlp:** „o făclie e înfiptă într-un stâlp de piatră *sură*” (*Înger și demon*, Irimia, I, 2002, 138).

Stâlpul de piatră este un simbol mortuar, culoarea *cenușie* potențează ideea morții, apăsarea sufletească, griul este un amestec între *alb* și *negru*, un amestec între viață și moarte.

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *cenușiu*: *cărunt*, *cenușă*, *cenușe*, *colb*, *fum*, *fumega*, *sur*.

Cenușiu poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **fața:** „iar fața ei frumoasă-i de-acea *albeață sură*” (*Codru și salon*, Irimia, III, 2006, 653).

Fața fetei sugerează tristețea, apăsarea interioară, se simte incompletă, îi lipsește ființa iubită. Epitetul cromatic „*albeață sură*”, format din două culori, aparent opuse, *alb*, *cenușiu*, substituit în text de „sur” denotă o frumusețe ștersă, fără lumină.

- **ochi:** „aruncă pe lume el ochii lui *suri*” ([*Povestea magului căkător în stele/Feciorul de împărat fără stea*], Irimia, III, 2006, 653).

Ochii magului sunt clari, transparenți, sugerează înțelepciunea, experiența, prin prisma lor, el observă tot ce se întâmplă în lume, culoarea ochilor denotă condiția neutră a magului, el este un amestec între om și zeu. Magul este slujitorul zeului, în vraja sa el se folosește de cuvânt și de glasurile vântului și valurilor pentru a răscoli pământul, el are putere asupra spiritelor pământului. (Todoran 1981, 46-47) Magul este simbolul înțelepciunii și al puterii pământului. (Todoran 1981, 141)

- **păr:** „boierii...[/*cărunți*, cu barbe albe pe pieptul cel *cărunt*” ([*Povestea magului călător în stele/Feciorul de împărat fără stea*], Irimia, I, 2006, 344).

Părul cărunt al boierilor sugerează înțelepciunea, experiența de viață, bătrânețea. (Pastoureau, Simonnet 2006, 119) Regăsim în același vers epitetul „barbe albe”, care asociat cu „boierii cărunți” accentuează ideea de bătrânețe.

b. Materiale/construcție

- **perete:** „pe pereții *suri* de piatră umbra lor fantastic-lungă” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 323).

În acest context surul sugerează tristețea, melancolia. (Pastoureau, Simonnet 2006, 119) Semnificația lexemul cromatic „sur” este întărit de adjectivul substantival „de piatră”. Umbra devine un reflex al obiectului principal, un dublet imaterial și aerian al acestuia. (Ciopraga 1990, 174) În același timp, epitetul „sur” evocă trecerea timpului, devenind o culoare subiectivă, care redă starea depresivă. (Tohăneanu 1975, 108)

ROZALB

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *rozalb*: *rozalb*, *rozalbiu*.

Rozalbul poate să fie identificat prin raportare la următorul câmp semantic:

a. Natură

- **auroră:** „roz-albă-auroră, cu bucle de aur” (*O călătorie în zori*, Irimia, II, 2002, 202); „roz-albă auroră cu păru-i de aur” (*O călătorie în zori - variantă*, Irimia, II, 2002, 202).

În ambele contexte, *rozalbul* simbolizează trezirea la viață (Evseev 1994, 17), este imaginea răsăritului, aurora rozalbă o regăsim în ținuturi mirifice, ideale, în care predomină starea de bucurie, un univers auroral impregnat cu prezențe mitologice. (Petrescu 1989, 49)

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *rozalb*: *roz*, *rozalb*.

Rozalbul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **membre:** „haine verzi și transparente copriind membrele *rozalbe*” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 461).

În acest context, *rozalbul* sugerează tinerețea, dar, păstrează și sensul denotativ, indicând culoarea pielii. Identificăm în acest context un contrast între „membrele rozalbe” și „hainele verzi și transparente”, care potențează gingășia fetei.

b. Natură

- **dimineață:** „ridicându-se în cerul dimineții dulci, *rozalbe*” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 461).

Dimineața rozalbă funcționează ca un portal spre o lume magică, ideală.

STRĂVEZIU

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorul termen care face referire la culoarea *străveziu*: *străveziu*.

Străveziiul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **față:** „apele-ncrețesc în tremur *străveziile* lor fețe” (*Scrisoarea III*, Irimia, II, 2002, 276); „iar umbra feței *străvezii*” (*Luceafărul*, Irimia, II, 2002, 277); „și fața *străvezie* ca fața albei ceri” (*Din valurile vremii*, Irimia, II, 2002, 277).

În *Scrisoarea III*, străveziul sugerează claritatea, limpezimea apei și contribuie la cristalizarea unui decor extras dintr-o lume de basm în care natura trăiește în armonie și în aer regăsim pulbere de diamante. Metafora „apele-ncrețesc în tremur” face referire la valurile apei care își urmează cursul pacific.

În schimb, în *Luceafărul*, fața străvezia a lui Hyperion metamorfozat într-un tânăr voievod sugerează condiția sa naturală de astru, fața sa este transparentă și stălucitoare ca lumina stelei ca albul mortuar, trăsătură inumană, pare astfel a fi „un mort frumos cu ochii vii”. Apele sunt simbolul nemărginirii, o metaforă a vieții. (Dumitrescu 1972, 275)

Iar, în *Din valurile vremii*, prin comparația feței străvezii cu ceara albă se sugerează ideea de fantasmă, de amintire, chipul iubitei nu este real, el este doar fantasmă a trecutului.

- **umbră:** „ca umbre *străvezie* ieșite din infern” (*Strigoii*, Irimia, II, 2002, 276).

Umbrele străvezii conturează imaginea strigoilor, apariția lor provoacă frică, tristețe, natura se dezlănțuie pentru a-și plânge morții. Substantivul „infern” indică locul de unde se ridică umbrele, întărind în acest mod ideea poetică.

b. Viețuitoare

- **demon:** „și *străveziul* demon prin aer când să treacă” (*Melancolie*, Irimia, II, 2002, 276).

Culoarea demonului sugerează condiție de forță malefică, care vine din altă dimensiune cu intenții rele, dar care este oprit de puterea lunii și îndepărtat. *Străveziul* indică natura strigoilor.

c. Materiale

- **pânză:** „a țesut subțire pânză *străvezie* ca o mreajă” (*Călin – file din poveste*, Irimia, II, 2002, 276).

Pânza străvezie țesută de păianjen anticipează descrierea fetei. Metaforic, pânza devine o fereastră, prin care se întrevede chipul unei fete frumoase, perfecte. Cu ajutorul ei, Zburătorul ia un prim contact cu fata.

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorul termen care face referire la culoarea *străveziu*: *străveziu*.

Străveziul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **fața:** „iar fața ta e *străvezie*” ([*Iar fața ta e străvezie*], Irimia, III, 2006, 630).

Fața străvezie a iubitei simbolizează puritatea, imaginea femeii ideale prinde chip de înger, ea este albă, cu fața străvezie, cu părul blond simbolizând idealul. *Străveziul* devenind aici substituent a lui *alb*.

- **umbra:** „prin umbra *străvezie* icoane pe pereți” (*Codru și salon*, Irimia, II, 2006, 630).

Umbra simbolizează taina, iluzia, viziunea imaginară (Vianu, 1968, 190), în acest context, umbra străvezie evidențiază trăsăturile angelice ale fetei.

b. Natură

- **cer:** „cer frumos, adânc-albastru, *străveziu*, nemărginit” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, III, 2006, 630).

Străveziul cerului sugerează claritatea, transparența, cerul devine portal între două lumi, între realitate și imaginație, ne inițiază într-o lume ideală. Adjectivele „adânc” și „nemărginit” sugerează originea spațiului și al timpului cosmic. (Irimia 1979, 54)

c. Materiale

- **mătasă:** „și albastre fine torturi/-*Străveziile* mătăsurii-/Cît cu-a ta privire fină” ([*Strigături*], Irimia, III, 2006, 630).

Mătăsurile străveziei simbolizează dorința, idealul. Asocierea *albastrului* cu *străveziul* potențează cromatismul imaginii.

- **perdea:** „o vezi printr-o albă perdea *străvezie*” ([*Viața*], Irimia, III, 2006, 630).

Perdeaua străvezie devine mesager al morții. *Străveziul* devine culoarea de tranzit între cele două lumi. Trăsătura definitorie a străveziului este întărită de adjectivul cromatic „alb”, care funcționează aici ca sinonim al lui „clar”.

- **pod:** „prin podul *străveziu* și clar străbate” (*Miradoniz*, Irimia, III, 2006, 630).

Podul străveziu făcut de păianjeni poate fi asociat cu frontiera dintre lumea reală și cea ideală. Adjectivul „clar” intensifică semnificația culorii *străveziu*.

VIORIU

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *viorei*: (*a*) *învineți, învinețire, învinețit, mure, viorei*.

Vioriul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **buza:** „buza ta *învinețită* de-al corupției mușcat” (*Venere și Madonă*, Irimia, I, 2002, 491); „ochi căzuți în capu-i și buze *viorei*” (*Strigoii*, Irimia, II, 2002, 411).

În poezia *Venere și Madonă*, buza *învinețită* simbolizează decadenței femeii de la rangul de înger. (Heller 2007, 67) Căderea în păcat este marcată în text prin termenii „corupție” și „mușcat”.

Iar, în *Strigoii*, *vioriul* simbolizează trecerea de la viață la moarte, Ideea poetică este amplificată prin personificarea „ochi căzuți în capu-i”. Tabloul ce se conturează în jurul aceste imagini este funest, indicând trupul fără viață al fetei.

b. Vegetal

- **mure:** „vom șede în foi *de mure*” (*Floare albastră*, Irimia, I, 2002, 45).

Vioriul, reprezentat metaforic prin substantivul „mure” simbolizează gingășia. Foile de mure devin refugiul îndrăgostiților, locul în care se concretizează iubirea.

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea vioriu: *(a) învineți, mură, vioriu.*

Vioriul poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. **Vegetal**

- **floare:** „viorelele-s ca stelele *vinete* de dimineață” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, IV, 2006, 285).

În acest context, viorelele reprezintă idealul. Este descris un ținut mirific în care florile devin personajele principale, codrul este înlocuit cu păduri de flori, dumbravele întunecoase devin tufe roz, stelele devin viorele. Floarea reprezintă viața, iar abundența florilor din peisaj sugerează o lume ideală, *rozul, purpuriul* sunt culori ale iubirii, ele dau o atmosferă de liniște, de relaxare.

b. **Materiale**

- **mătasă:** „atuncea tu îmbracă mătasă *viorie*” (*Icoană și privaz*, Irimia, IV, 2006, 285)

Mătasa viorie simbolizează pe de o parte dorința, este culoarea pasiunii, a senzualității, iar pe de alta poate fi și un simbol al melancoliei (Simion 1964, 674), prin rememorarea clipelor de iubire. Poetul o îndeamnă pe fată să poarte o mătasă viorie ca să fie pe placul lui.

Concluzii

În poezia eminesciană culoarea îndeplinește un dublu rol: decorativ, cu ajutorul căruia se menține sensul denotativ al culorii, care contribuie la înfrumusețarea peisajelor descrise, și simbolic, prin prisma căruia, poetul ne sugerează semnificațiile ascunse ale acesteia. Spre deosebire de celelalte culori, *cenușiu, rozalbul, străveziul și vioriul* au statut de culori minore, întrucât întrebuințarea lor în poezia eminesciană este ocazională. Culorile, indiferent de statutul lor în poezia eminesciană (*primordiale, recurente, ocazionale*) posedă semnificații duale: pe de o parte viața, fericirea, extazul, idealul, iar pe de alta, degradarea, neînțelegerea, moartea, decadența.

În concluzie, poezia eminesciană este un izvor cromatic în care regăsim diferite culori și nuanțe care înfrumusețază peisajul și care îi conferă totodată unicitate. În funcție de context, culoarea primește noi semnificații.

BIBLIOGRAFIE

- CIOPRAGA, Constantin, *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri și metafore fundamentale*, Iași, Editura Junimea, 1990.
- DUMITRESCU, Ion, *Metafora mării în poezia lui Eminescu*, București, Editura Minerva, 1972.
- EVSEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri cultural*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- HELLER, Eva, *Psicología del color. Cómo actúan los colores sobre los sentimientos y la razón*, traducción de Joaquín Chamorro Mielke, Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 2007.
- IRIMIA, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1979.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume*, vol. I, Iași, Colecția Ipotești, 2002.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume*, vol. II, Iași, Colecția Ipotești, 2002.

- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. I, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. II, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. III, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. IV, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. vol. II Elemente primordiale*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2007.
- PASTOUREAU, Michel, SIMONNET, Dominique, *Breve historia de los colores*, trad. María José Furió, Barcelona, Paidós, 2006.
- PETRESCU, Ioana Em., *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
- SIMION, Eugen, *Proza lui Eminescu*, București, Editura Pentru Literatură, 1964.
- TODORAN, Eugen, *Mihai Eminescu. Epopeea română*, Iași, Junimea, 1981.
- TOHĂNEANU, G. I., *Expresia artistică eminesciană*, Timișoara, Editura Facla, 1975.
- VIANU, Tudor, *Studii de stilistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1968.